

» Pripravila: Dr. Simona Kostanjšek Brglez, ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta

KULTURNA DEDIŠČINA

UMETNOST
ZA
TURIZEM

Prispevek je nastal v okviru projekta Umetnost za turizem. Umetnostnozgodovinske vsebine kot podlaga razvoju trajnostnega turizma Vzhodne Slovenije, ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS in Evropski sklad za regionalni razvoj, ter v okviru raziskovalnega programa Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru (P6-0061), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Veliki oltar v cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah

Veliki oltar iz leta 1718 v nekdanji samostanski cerkvi dominikank v Studenicah. Izpostavljena je **plemiška družina Widerkhern**, iz katere prihaja njegova naročnica, v času naročila priorica samostana. Predstavljena pa je tudi prenova oltarja ob koncu 19. stoletja, ki jo je načrtoval spiritual studeniških magdalenk Adolf Hytrek.

Studeniška samostanska cerkev se ponaša z monumentalnim velikim ali glavnim oltarjem iz začetka 18. stoletja, ki je eden zadnjih na tem območju, še povezanih s tradicijo 17. stoletja. Glede na letnico v kartuši v zgornjem delu je bil končan leta 1718.

Ob kartuši z letnico pa je na oltarju še en pomemben detajl, ki doslej v virih in literaturi še ni bil omenjen. Gre za **grb**.

Grb razkrije naročnico oltarja

Krona nad grbovnim ščitom nam pove, da gre za plemiški grb. Barve ščita so rdeča, črna in zlata, od živali vidimo v sredinskem ščitu ovna, ob straneh pa v poljih dva bela samoroga in dva vranca. Grba ni bilo mogoče povezati z nobeno od štajerskih plemiških družin, ki so svoje hčere, kakor je bilo to običajno že v srednjem veku, zaupale samostanom. Nasprotno pa je bilo mogoče grb povezati z eno od kranjskih družin. Z identifikacijo grba se je razkrila tudi naročnica studeniškega oltarja. Grb pripada rodbini Widerkhern, ki ga je v takšni obliki uporabljal od leta 1659, ko je bila povzdignjena med plemstvo.

Dve predstavnici rodbine v samostan na Štajerskem

Prvi predstavnik rodbine, ki ga najdemo na območju današnje Slovenije, je bil Janez Henrik, ki se je v prvih letih 17. stoletja priselil v Ljubljano in postal meščan. Najmlajši od

Grb rodbine Widerkhern

njegovih sinov Janez Jakob se je leta 1655 poročil z Marijo Klaro pl. List. V zakonu se jima je rodilo dvanajst otrok, pet hčera in sedem sinov. Tretji otrok po vrsti, **Suzana Klara**, rojena leta 1659, pa je tista, ki je pomembna tudi za nas. Namreč Suzana Klara je z redovnim imenom Marija Konstanca vstopila v studeniški samostan. Meseca junija 1710 je bila imenovana za priorico samostana. Umrla je 4. junija 1731.

V samostan v Studenice pa je vstopila tudi njena polsestra **Marija Rozalija**, prvorojena v zakonu Janeza Jakoba in Marije Elizabete Graffenwe-

ger pl. Graffenu, roj. Toperzer. Marija Rozalija, rojena leta 1681, je v samostan vstopila pri petnajstih, leta 1696, pri čemer je kot redovnica obdržala svoje krstno ime. Kakor polsestra je umrla za vodenco, prav tako leta 1731, a tri mesece pozneje. Zanimivo je, da sta predstavnici družine, ki se je ustalila na Kranjskem (bili so lastniki dvorca Mala Loka), vstopili v samostan na Štajerskem. Očitno so dekleta od doma odhajala z lepo doto. Verjetno je višina te Suzani Klari, priorici z redovnim imenom Marija Konstanca, zadoščala za naročilo monumentalnega glavnega oltarja studeniške samostanske cerkve. Naročnica pa se je, kot je bilo to običajno, ovekovčevala z družinskim grbom.

O oltarju

Oltar ima v sredini sliko cerkvenega patrocinja ali zavetnika – sv. Treh kraljev, med stebri ob sliki pa stojijo kipi sv. Petra in sv. Pavla ter sv. Gregorja in sv. Avgušтина. V zgornjem delu oltarja – atiki, pa so številni drugi svetniki. Omeniti velja še Marijino oznanjenje čisto na vrhu. Na levi je kip nadangela Gabrijele, na desni pa kip Marije.

Prvotna cerkev je bila namreč leta 1277 posvečena Marijine-mu oznanjenju. Prvo omembo novega patrocinja zasledimo šele leta 1684. Prejšnji patrocinj, torej Marijino oznanjenje, so na novem oltarju pomaknili na vrh.

Predelava

Oltar je bil ob koncu 19. stoletja, leta 1885, predelan. Predelave so se vršile po načrtu Adolfa Hytreka, šlezijskega duhovnika in arheologa, ki je semkaj pripeljal sestre magdalenke. Dominikanke so namreč samostan po razpustu leta 1782 zapustile. Hytrek je kupil tirolsko kiparsko skupino Svete družine s Svetimi tremi kralji, ki je za nekaj ča-

Kiparska skupina Sv. družine s Sv. Tremi kralji

sa zamenjala prvotno (in sedanjo) sliko Poklona Sv. treh kraljev. Kiparska skupina je danes v eni od treh stenskih niš v cerkveni steni. Pred predelavo je oltar segal vse do stropa, na vrhu je bila Sv. Trojica, pod njo pa, kakor še danes, skupina Savlovega spreobrnjenja. Iz ust Božjega sina je izhajal žarek z napisom „Savel, Savel, zakaj me preganjaš!“ Ob straneh sta bila v zgornjem delu še dva svetnika. Ob tej predelavi, ko so odstranili omenjene kipe in sliko, so zamenjali tudi stebre.

Kakor je za čas nastanka oltarja okrog leta 1700 značilno, so bili stebri uviti, torej takšni, kot jih lahko vidimo na treh stranskih oltarjih v studeniški cerkvi. O prvotnem videzu lahko le sklepamo, saj fotografski posnetki bodisi ne obstajajo bodisi niso ohranjeni, s predelavami pa se lahko seznanimo samo na podlagi pisnih virov in s pomočjo opazovanja. Tako lahko s precejšnjo gotovostjo sklepamo, da je bil zgornji del, torej atika, ponovitev spodnjega dela oltarne nastavka, kajti v tem času je bil to najpogostejši tip oltarja. Ne glede na spremembe, do katerih je prišlo pred dobrimi sto leti, pa oltar vsaj v

Veliki oltar

Atika oltarja s Savlovim spreobrnjenjem in Marijinim oznanjenjem

grobem še ohranja prvotni videz, predvsem pa je pomembno, da Hytrek ob prenovi ni dal odstraniti grba naročnice, priorice, članice rodbine Widerkhern.

S podrobnejšim opazovanjem oltarja, pregledom virov in literature smo tako prišli do več pomembnih novih podatkov o velikem oltarju, ki že polnih 300 let imenitno dopolnjuje studeniško cerkev.

Prihodnjič: **Kapela Presvetega Srca Jezusovega na Žabljeku**

» Pripravil: Milan Sternad iz Makol, fotograf in strasten zbiratelj starih fotografij in razglednic domačega in okoliških krajev.

Za Bistriške novice pripravlja gradivo za rubrike Nekoč in danes (str. 7), Zakladnica starih fotografij in Stare razglednice.

Gospodarsko prometna zadruga Makole (Ptuj - Ptujška gora - Makole - Poljčane)

ZAKLADNICA
STARIH
FOTOGRAFIJ

STARE
RAZGLEDNICE

Pragersko, risana razglednica iz leta 1897